

Abstract

Babchuk Y. Social status and influence of prosodic features on the interjections in the men's and women's speech.

The prosodic features of using interjections, especially the structure of formant analysis are found out in the article. The author accents basic attention on illustration the structure of formant analysis for both sexes using multifunctional computer programme Praat.

The article is related to the structure of formants, quantitative distribution of speakers between different social groups, the formants' depending on social status. The indexes of quantitative distribution of the speakers, influence of social status on prevailing the formants in the speech of speakers are visually represented.

Key words: *prosodic peculiarities, social status, interjection, speaker, formant, the structure of formant analysis.*

References

1. Aleksandrovych M.V. Novitni tendenciji doslidzhenya ekspresivnogo movlenya v zarubizhnij lingvistuci / M. V. Aleksandrovuch // Movni i konceptualni kartunu svitu: zb. nauk. prac. – Vup. 26. – VPC «Kujivskij universytet», 2009. – S. 4–7.
2. Aleksijevyc O. M. Prosoduchni zasobu intensyfikaciji vuslovluvan suchasnogo anglijskogo movlenya : monografia / O. M. Aleksievyc. – Ternopil : «Ekonomichna dumka», 2002. – 200 s.
3. Babchuk Yu.Yo. Doslidzhenya tembralnuh charakteristik vugukiv za dopomogoj suchasnuh kompjuternuh program Speech Analyzer ta PRAAT/ Babchuk Yulia Yosupivna// Visnuk Zhutomurskogo derzhavnogo universitetu imeni I. Ya. Franka. – 2012. – Vup. 65– S. 220–224.
4. Bell R. Sociolingvistuka / Bell R. Per. z angl. / Pod. red. A. D.Shvejcera. – Moskva : Mezhdunarodnuje otnoshenija, 1980. – 320 s.

Ніна Кухар, Людмила Прокопчук
(м. Вінниця)

УДК 004.032.6:378:811.161.2

МЕТОД ПРОЕКТІВ – ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

У статті проаналізовано специфіку вивчення навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» студентами факультету іноземних мов у контексті сучасних інноваційних технологій, зокрема описано методику застосування методу проектів. Подано алгоритм роботи студентів над проектами різних типів.

Ключові слова: *інноваційні технології навчання, інтерактивне навчання, мовна компетенція, мовленнєва компетенція, комунікативна компетенція, метод проектів.*

Постановка проблеми. Сучасна цивілізація, відповідно до законів самореалізації, неухильно трансформується в інформаційне суспільство, що, своєю чергою, передбачає виробництво знань, розвиток інформаційних технологій, творчу інтелектуальну діяльність

людини. Ключем до розуміння світу людини європейська філософія трактує мову загалом, а універсальними інформаційними посередниками розглядає природні мови.

Вимогою сьогодення до підготовки високопрофесійних спеціалістів, особливо вчителів, є не тільки володіння нормами сучасної української літературної мови (орфоепічними, словотвірними, лексико-фразеологічними, морфологічними, синтаксичними, стилістичними, орфографічними й пунктуаційними); формування базового рівня використання професійної мови для засвоєння змісту фахових дисциплін, але й формування комунікативних умінь працювати в колективі, безконфліктно взаємодіяти з усіма учасниками комунікативного процесу: набуття навичок ведення дискусії, диспуту, бесіди тощо.

Духовно-інтелектуальне відродження українського народу, гуманізація та людиноцентричність реформованої освіти водночас детермінує формування особистості з ефективним мисленням, якісним мовленням, оптимальним спілкуванням, яка володіє компетенціями самостійно ухвалювати рішення й прогнозувати їхні можливі наслідки, мобільні, динамічні й конструктивні.

Дієвим засобом реалізації окреслених завдань слугують інноваційні методи навчання, перевагою яких є:

- 1) широкі можливості для самостійного використання студентами без спеціальної допомоги викладача;
- 2) зорієнтованість на розвиток потенціалу особистості, її здатності до навчання;
- 3) вплив на внутрішню структуру особистості: формування мотивації, ціннісних настанов, інтересів та потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему використання інноваційних технологій в освітньому процесі вищої школи активно досліджують сучасні науковці (В. Буряк, Н. Голуб, О. Пошетун, Л. Прокопчук, Н. П'яст, Т. Симоненко, Ю. Сурмін, З. Куликова та ін.), однак можливості їхнього застосування в освітньому процесі вищої школи на сьогодні ще не повною мірою вивчено.

Метою нашої статті є подання власного бачення специфіки застосування інноваційних методів, зокрема методу проєктів, на заняттях з «Української мови (за професійним спрямуванням)» зі студентами факультету іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Одним із найбільш ефективних способів формування комунікативних умінь і навичок студентів є метод проєктів, який сприяє формуванню в них компетенцій орієнтуватися в інформаційному просторі; практично й творчо мислити; відчувати, формулювати і вербально репрезентувати проблему; самостійно активізувати свої знання в процесі виступу, тобто мислити публічно; прогнозувати результати мовленнєвої поведінки; знаходити вихід із тих чи тих ситуацій. Основними його ознаками, на думку дослідників, є: інтегративність, інтерактивність, диференційність, проблемність, особистісна зорієнтованість, універсальність.

Істотною перевагою застосування методу проєктів під час вивчення навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є формування мовленнєвих компетенцій у природному середовищі – для розв'язання окреслених завдань. Студенти факультету іноземних мов особливо потребують занурення в реальне українськомовне середовище з огляду на те, що мова навчання переважної більшості фахових дисциплін – англійська, німецька чи російська.

Розуміючи технологію методу проєктів як засіб усебічного розумового й мисленнєвого розвитку, розвитку творчих здібностей, самостійності, підготовки до професійної діяльності, намагаємося актуалізувати під час практичних занять один з

головних постулатів лінгводидактики: організувати таке освітнє середовище, яке забезпечить формування багатогранної, самодостатньої особистості, а також створить умови для її успішної самореалізації через слово.

У сучасній лінгводидактиці сформульовано низку вимог до використання проектного методу, дотримання яких забезпечує успіх його реалізації, а саме:

- 1) основою кожного проекту є проблема, розв'язання якої передбачає застосування комплексу знань і дослідницьких методів (пошукового, зіставного);
- 2) значущість проекту визначається прикладним характером одержаних результатів;
- 3) проект має бути зреалізований за певним алгоритмом;
- 4) самостійність і водночас творчий підхід до розв'язання завдань проекту;
- 5) за потреби консультації, поради викладача.

Існує чимало класифікацій проектів. Дослідники, ураховуючи різні критерії типології, виділяють такі види проектів: монопроекти, міждисциплінарні проекти; внутрішні (регіональні) та міжнародні; особистісні, групові (парні); дослідні, творчі, ігрові, інформаційні, ознайомлювальні, прикладні; практично-орієнтовальні [4]. У процесі реалізації завдань навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» студенти готують не лише групові, але й індивідуальні проекти.

Метод проектів, як про це вже йшлося, завжди містить постановку якоїсь важливої проблеми і її самостійне розв'язання студентами. Для оптимізації підготовки проектів подаємо їхню тематику на першому занятті, а також пропонуємо алгоритм роботи учасників проекту: визначення мети проекту; побудова загальної концепції; формулювання конкретних завдань і прогнозування результатів; висунення перспективних припущень у прогнозуванні; добір і розподіл матеріалів; обговорення форми й змісту репрезентації проекту.

Пропонуємо орієнтовну тематику проектів як однієї з форм самостійної роботи студентів іноземної філології.

№ з/п	Назва проекту	Зміст	Форма звітності	К-сть балів
1.	Мовна ситуація в моєму місті (селі)	Інтерв'ювання мешканців різних вікових груп за самостійно розробленою анкетною	Есе	25
2.	Історія одного перекладу	Виконати зіставний аналіз оригінального літературного твору та кількох варіантів його перекладу	Презентація	10
3.	Видатні оратори сучасності	З'ясувати особливості риторичної майстерності самостійно обраних ораторів	Виступ, колективний колаж	15
4.	Поетами народжуються, а ораторами стають	Підготувати промову з урахуванням закону моделювання аудиторії	Промова	20
5.	Книга, яку варто прочитати	Провести уявну екскурсію сторінками книги	Реклама посібника	10

Загальновідомо, що навчання ораторського мистецтва – це найлегший шлях до порозуміння з людьми, упевненості в собі та професійного росту. У демократичному суспільстві, яке свідомо розвивається й рухається вперед, досконале володіння словом перетворюється в нагальну потребу. Підвищення рівня цієї культури можна здійснити

щонайперше через виховання риторичних ознак у студентів вищих навчальних закладів, особливо педагогів, від яких найбільшою залежить духовно-інтелектуальне здоров'я нашого народу. Відповідно до Програми навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» студенти одержують основи знань про мовленнєву поведінку людини, про риторичні прийоми, про форми викладу інформації й побудови тексту. До того ж, майбутні педагоги знайомляться з правилами ведення суперечки. У зміст предмета входить і вивчення можливостей невербального спілкування, оскільки поза людини, жести, міміка, погляд, загальний зовнішній вигляд нерідко виступають мовчазним, але досить виразним засобом характеристики ставлення до співрозмовника й визначають стиль і результати спілкування.

Тематикою проектів передбачено аналіз фрагментів промов видатних політиків, педагогів, науковців, письменників – представників тих країн, мову яких вивчають студенти. Робота над проектом триває здебільшого тиждень. Наприклад:

Тема проекту: Видатні оратори сучасності.

Питання: Риторика Англії в іменах. Риторика Німеччини в іменах. Вітчизняна риторика в іменах.

Мета роботи учасників проекту: підготувати виступ на одну із тем (тривалість виступу не менше як 15 хв), унаочнений колективним колажем.

Завдання учасників проекту:

- 1) об'єднатись у мікрогрупи відповідно до вибраної теми;
- 2) визначити постаті, аргументувати свій вибір;
- 3) з'ясувати особливості їхньої риторичної майстерності;
- 4) укласти збірку висловлювань (не менше як 10) видатних риторів.

Щоб оптимізувати процес підготовки проектів пропонуємо *схему аналізу виступу*: ґрунтовність знань матеріалу; достатність розкриття теми; упевненість, переконливість мовлення; уміння аргументувати власну думку; уміння робити висновки та узагальнення; рівень володіння культурою мовлення; відповідність презентації вимогам, які висувають до її змісту й оформлення (у довідці до практичного заняття подаємо вимоги, які висувають до навчальних презентацій).

Розкриття потенціалу творчої особистості, переконані, найбільшою мірою забезпечують індивідуальні проекти. Пропонуємо варіант одного з них.

Тема проекту: Поетами народжуються, а ораторами стають.

Питання: Формальна освіта допоможе вам вижити. Самоосвіта приведе вас до успіху (Д. Рон). Милосердя є кращим за справедливість (Л. Вовенарг). Освіченість – це вміння правильно діяти в будь-яких життєвих ситуаціях (Дж. Гіббен). Навчання ніколи не вичерпує розум (Леонардо да Вінчі). Удосконалюватися – значить мінятися, бути досконалим – означає змінюватися часто (Уїнстон Черчілль). Кращий спосіб почати робити – перестати говорити і почати робити (Уолт Дісней).

Мета роботи учасників проекту: підготувати промову на одну із запропонованих тем (тривалість виступу 5–10 хв), ураховуючи закон моделювання аудиторії.

Завдання учасників проекту:

- 1) вибрати тему, визначити перелік питань для висвітлення;
- 2) дібрати не менше як два аргументи на підтвердження однієї заявленої тези;
- 3) підготувати один із варіантів несподіваного вступу та риторичного елегантного висновку;
- 4) продумати засоби активізації мисленнєво-мовленнєвої діяльності аудиторії.

Пропонуємо студентам такі *основні критерії оцінювання публічної промови*: обізнаність промовця з вибраної теми; інформаційна свіжість; логічність розвитку теми; аргументація основних положень; контакт з аудиторією; засоби активізації уваги слухачів; стилістична виразність виступу; засоби художнього мовлення; афористичність мовлення;

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, використання методу проектів у викладанні навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», окрім індивідуалізації процесу навчання, формує в студентів такі загальні й фахові компетенції: орієнтуватися в інформаційному просторі, оцінювати й критично аналізувати окреслену проблему й пропонувати шляхи її розв'язання, адаптуватися та діяти в новій ситуації, працювати в команді та автономно; обґрунтовувати свою позицію; володіти методами наукового пізнання і творчої діяльності; здатність продукувати, виголошувати та рефлексувати тексти різних промов, ураховуючи мету й комунікативну ситуацію.

Упровадження проектної технології також забезпечує, з одного боку, формування індивідуальних, професійних, творчих здібностей студентів факультету іноземних мов, тобто професійно-педагогічну компетентність, а з іншого – засвоєння комплексу мовних знань у контексті їхнього вправного застосування в різних формах мовленнєвої діяльності, тобто комунікативну компетентність.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у визначенні ефективності застосування інших інноваційних технологій у процесі викладання «Української мови (за професійним спрямуванням)» на факультеті іноземної філології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голуб Н. Інтерактивні методи у навчанні риторики / Н. Голуб // Українська мова і література в школі. – 2009. – № 2. – С. 36–43.
2. Буряк В. Формування у студентів критичного стилю мислення / Вища школа. – 2007. – № 3. – С. 21–30.
3. Полат Є. С. Нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти / Є. С. Полат. – Київ : ВЦ «Академія», 2003. – 272 с.
4. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, О. Пироженко. – Київ : А.С.К., 2005. – 192 с.
5. Прокопчук Л. В. Метод проектів при изучении риторики в педагогическом вузе / Л. В. Прокопчук, І. Я. Завальнюк // Педагогические инновации–2017 : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Вітебськ / Вітеб. держ. у-т; редкол. : Н. А. Ракова (відп. ред.) [та ін.]. – Вітебськ : ВДУ ім. П. М. Машерова, 2017. – С. 150–152.
6. П'яст Н. Й. Використання інтерактивних методів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) / Н. Й. П'яст // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2010. – № 1. – С. 96–102.
7. Симоненко Т. В. Реалізація інноваційних технологій навчання у процесі формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів-філологів / Т. В. Симоненко // Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки». – 2009. – Вип. 169. – С. 181–186.
8. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (case study) та його навчальні можливості / Ю. П. Сурмін // Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології : колективна монографія. – Київ : МАУП, 2005. – С. 175–199.
9. Чередніченко Г. Л. Проектна методика навчання іноземної мови в контексті сучасних педагогічних технологій [Електронний ресурс] / Г. Л. Чередніченко, Л. Ю. Шапран, Л. І. Куниця. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua./jspui/bitstream/123456789/2067/1/13.pdf>.

Кухар Н., Прокопчук Л. Метод проектов – важное средство формирования языковой компетентности в процессе изучения дисциплины «Украинский язык (по профессиональному направлению)».

В статье проанализирована специфика изучения учебной дисциплины «Украинский язык (по профессиональному направлению)» студентами факультета иностранных языков в контексте современных инновационных технологий, в частности описана методика применения метода проектов. Предложен алгоритм работы студентов над проектами различных типов.

Ключевые слова: инновационные технологии обучения, интерактивное обучение, языковая компетенция, речевая компетенция, коммуникативная компетенция, метод проектов.

Abstract

Kuhar N., Prokopchuk L. A project method as an important form of a linguistic competence in the study of the discipline "The Ukrainian language (for professional purposes)".

The article deals with the specifics of studying the discipline "The Ukrainian language (for professional purposes)", in particular by the students of the faculty of foreign languages in the context of modern innovative technologies. The methodology of applying a project method is described and the algorithm of students' work on various types of projects is presented.

It was found out that the method of projects is one of the most effective ways of forming communicative skills and abilities of students during the learning of the academic discipline "The Ukrainian language (for professional purposes)", since it promotes the formation of their competence to direct to the information space, improves practical and creative thinking, formulates and verbally represents the problem, activates their knowledge in the process of communication and predicts the results of the speech behavior.

Understanding of the project method technology as a means of comprehensive mental development, the growth of creative abilities, independence, preparation for professional activities actualize one of the main postulates of linguodidactics during practical classes: to organize the educational environment providing the formation of an all-around, self-sufficient personality and creating conditions for the successful self-realization.

In practice the project method has a number of requirements, such as: 1) the basis of each project is a problem, and its solution involves the use of complex knowledge and research methods; 2) the importance of the project is determined by the practical nature of the results obtained; 3) the project must be realized according to a certain algorithm; 4) the project tasks are solved with the independent and creative approach, etc.

To optimize the preparation of projects, we present their subjects and offer the algorithm of work for the project participants: 1) define the goal of the project; 2) construct a general concept; 3) formulate specific tasks and predict results; 4) present perspective assumptions in foreshadowing; 5) select and classify materials; 6) discuss the form and content of the project representation.

Realization of the project technologies provides, on the one hand, the formation of individual, professional and creative abilities of the students of the faculty of foreign languages and, on the other hand, it activates complex learning of the language with the help of various forms of speech (there is the formation of the vocational, pedagogical and communicative competences).

Key words: innovative learning technologies, interactive learning, linguistic competence, speech competence, communicative competence, project methodology.

References

1. Holub N. Interaktyvni metody u navchanni rytoryky / N. Holub // Ukrainska mova i literatura v shkoli. – 2009. – № 2. – S. 36–43.
2. Buriak V. Formuvannia u studentiv krytychnoho stylu myslenia / Vyshcha shkola. – 2007. – № 3. – S. 21–30.
3. Polat Ye. S. Novi pedahohichni ta informatsiini tekhnolohii v systemi osvity / Ye. S. Polat. – Kyiv : VTs «Akademiia», 2003. – 272 s.
5. Pometun O. Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia / O. Pometun, O. Pyrozhenko. – Kyiv : A.S.K., 2005. – 192 s.
6. Prokopchuk L. V. Metod proektov pry yzuchenyy rytoryky v pedahohycheskom vuze / L. V. Prokopchuk, I. Ya. Zavalniuk // Pedahohycheskye ynnovatsyy–2017 : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii, Vitebsk, 2017 / Viteb. derzh. u-t; redkol. : N. A. Rakova (vidp. red.) [ta in.]. – Vitebsk ; VDU im. P. M. Masherova. – S. 150–152.
7. Piast N. Y. Vykorystannia interaktyvnykh metodiv na zaniattiakh z ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam) / N. Y. Piast // Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu. – 2010. – № 1. – S. 96–102.
8. Symonenko T. V. Realizatsiia innovatsiinykh tekhnolohii navchannia u protsesi formuvannia profesiinoi movnokomunikatyvnoi kompetentsii studentiv-filolohiv / T. V. Symonenko // Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii «Filolohichni nauky». – 2009. – Vyp. 169. – S. 181–186.
9. Surmin Yu. P. Metod analizu sytuatsii (case study) ta yoho navchalni mozhlyvosti / Yu. P. Surmin // Hlobalizatsiia i Bolonskyi protses: problemy i tekhnolohii : kolektyvna monohrafiia. – Kyiv : MAUP, 2005. – S. 175–199.
10. Cherednichenko H. L. Proetna metodyka navchannia inozemnoi movy v konteksti suchasnykh pedahohichnykh tekhnolohii [Elektronnyi resurs] / H. L. Cherednichenko, L. Yu. Shapran, L. I. Kunytsia / htht: //dspace.nuft.edu.ua./ jspui/bitstream/123456789/2067/1/13.pdf.

Неля Митько

(м. Вінниця)

УДК 37.091.33:811.161.2'374:821.161.2.09 «19»

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ В. СТУСА НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ЛЕКСИКОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ДИДАКТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ЗАВДАНЬ І ПРИЙОМИ ЇХНЬОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто значення текстового дидактичного матеріалу для формування мовленнєвих умінь і навичок майбутніх філологів, запропоновано вправи і завдання з лексикології для студентів філологічних спеціальностей, розроблені на основі текстів творів В. Стуса. Вправи передбачають спостереження над лексичними мовними явищами, визначення їх у тексті, характеристики, порівняння й зіставлення мовних явищ, аналіз тексту. Такі завдання сприяють розвитку мовлення студентів, формуванню вмінь користуватися лексичним багатством мови.

Ключові слова: *текст, дидактичний матеріал, мовленнєві вміння, комунікативна компетентність, лексикологія, вправи і завдання.*